



Foto av Ann Katrin Sætrevik

Strategier for miljø- og næringstiltak i landbruket

2024-2027



Sørfold kommune

Innhold

1. Bakgrunn.....	3
2. Vilkår for tilskuddsordningene	5
2.1 Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL).....	5
2.3 Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK)	7
2.4 Tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistrering	7
3. Tiltak og bruk av midler i perioden 2009 – 2020	8
4. Visjon og hovedmål	10
5. Jordbruk	10
5.1 Jordbruksforholdene i Sørfold.....	10
5.2 Aktiviteten i jordbruket	11
5.3 Lokalt verdifulle jordbrukslandskap	13
5.4 Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL).....	14
5.5 Miljømessige og klimatiske utfordringer	16
5.5.1 Klima og vær	16
5.5.2 Gjengroing	17
5.5.3 Tilgjengelighet og opplevelseskvalitet	18
5.5.4 Rovviltproblematikk.....	19
5.5.5 Fremmede arter.....	20
5.5.6 Registrering av verdier	20
5.6 Andre utfordringer.....	21
5.6.1 Jordvern	21
5.6.2 Bosetting i hele kommunen	21
5.6.3 Eierforhold og fritidseiendommer	21
5.7 Overordnede lokale miljømål.....	22
5.8 Satsingsområder for spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	23
5.8.1 Satsingsområde: Motvirke gjengroing.....	23
5.8.2 Satsingsområde: Planleggings- og tilretteleggingstiltak.....	23
5.8.3 Satsingsområde: Kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger	23
5.8.4 Satsingsområde: Forurensningstiltak og miljø	24
5.8.5 Satsingsområde: Bekjempelse av fremmede arter.....	24
5.8.6 Satsingsområde: Vassdragsmiljø	24
6. Skogbruk	25
6.1 Skogbruksforholdene i Sørfold	25

6.2 Aktiviteten i skogbruket	26
6.3 Skogbruket og miljøverdier.....	27
6.4 utfordringer.....	28
6.5 Målsettinger for perioden 2021 – 2024	29
6.6 Prioriteringer	30
6.6.1 Skogkultur.	30
6.6.2 Andre næringstiltak i skogbruket	32
6.6.3 Miljøtiltak i skog	32
6.6.4 Skogsveibygging	32
6.6.5 Drift med taubane, lang transport og vekslende driftssystem	34
6.7 Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer	34
6.8 Saksbehandlingsregler for de kommunale NMSK-midlene.....	35

1. Bakgrunn

Kommunene fikk ansvaret for nærings- og miljøvirkemidlene i landbruket med virkning fra 01.01.2004. Kommunene utarbeider flerårige tiltaksstrategier som skal danne grunnlaget for Statsforvalterens fordeling av midler til kommunene. Tildelingen av midler tar også utgangspunkt i omfang av jordbruksvirksomhet, aktivitet og gjennomføringsgrad av tiltak i den enkelte kommune.

Strategier for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) og tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) skal rulleres hvert 4.år. Sørfold kommune har tidligere utarbeidet strategier for periodene 2005-2008, 2009-2012, 2014-2017 og 2021 - 2024.

Høsten 2023 har kommunen utarbeidet nye lokale strategier for SMIL, tilskudd til tiltak i beiteområder, som skal gjelde for perioden 2024-2027. Strategiene for NMSK revideres senere, og det er derfor retningslinjene for 2021 – 2024 som er gjeldende for NMSK-midlene.

Til grunn for de lokale strategiene ligger følgende:

- **FORSKRIFT OM TILSKUDD TIL SPEISIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET, (FOR-2004-02-04-448)**
Dette programmet er fastsettes av Landbruksdirektoratet. Hovedformålet med med denne ordningen er å *«fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.»*
- **FORSKRIFT OM TILSKUDD TIL NÆRINGS- OG MILJØTILTAK I SKOGBRUKET, (FOR-2004-02-04-447)**
Formålet med denne ordningen er at det *«ut fra regionale og lokale prioriteringer blir stimulert til økt verdiskaping i skogbruket, samtidig som miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.»*
- **FORSKRIFT OM TILSKUDD TIL SKOGBRUKSPLANLEGGING MED MILJØREGISTRERINGER, (FOR-2004-02-04-449)**
Ordnningen er et virkemiddel for å *«stimulere skogbruksplanlegging som et grunnleggende virkemiddel for å fremme et bærekraftig skogbruk med aktiv næringsmessig utnyttning av skog- og utmarksressursene på kort og lang sikt, og slik at biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.»*
- **Forskrift om tilskudd til tiltak i beiteområder (FOR-2013-02-04-206)**
Formålet med denne ordningen er å *«legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene.»*

➤ **REGIONALT MILJØPROGRAM FOR JORDBRUKET (RMP) I NORDLAND 2023 – 2026**

Dette programmet er utarbeidet og fastsatt av Statsforvalteren med bakgrunn i «nasjonalt miljøprogram (NMP) 2023 - 2026» med en visjon om levende bygder i Nordland. NMP 2023 -2026 gir en samlet fremstilling av hvordan myndighetene legger til rette for jordbrukets oppnåelse av mål for miljø og klima. Dette inkluderer tilrettelegging på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå.

Hovedmålet for RMP er å *«bidra til å redusere klimautslipp og forurensing fra jordbruket, og sikre at biologiske, landskapsmessige og kulturhistoriske verdier i jordbrukets kulturlandskap ivaretas. Dette skal skje samtidig med at det legges til rette for økt matproduksjon basert på en bærekraftig utnyttelse av gårdens ressurser.»*

Ifølge forskriftens § 3 kan RMP tilskuddet gis til:

- Foretak som har gjennomført tiltak på arealer de disponerer i søknadsåret. Foretaket må drive vanlig jordbruksproduksjon på én eller flere landbrukseiendommer, og må være registrert i Enhetsregistret.
- Beitelag for drift etter § 5 Drift av beitelag. Med beitelag menes i denne forskriften sammenslutninger som er registrert i Enhetsregistret, og som har til hovedmål å samarbeide om hensiktsmessige fellesløsninger innen beitebruk og god utnyttelse av utmarksbeite.

Alle tiltakene under RMP som var tilgjengelige i søknadsomgangen 2022 blir videreført. I tillegg blir disse tiltakene tilgjengelige i perioden 2023-2026.

- Drift av bratt areal
- Drift av beitelag
- Beiting av verdifulle jordbrukslandskap på innmark
- Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark
- Slått av verdifulle jordbrukslandskap

Fagsystem for regionale miljøtilskudd i jordbruket er eStil, og det er kommunen som forvalter ordningen.

➤ **STRATEGISK PLAN FOR NORDLANDSSKOGBRUKET 2012-2025**

Dette er en strategisk plan utarbeidet og fastsatt av Statsforvalteren. Regionalt skog- og klimaprogram er forankret i denne planen. Fokus for strategien er økt avvirking og verdiskaping i skogbruket.

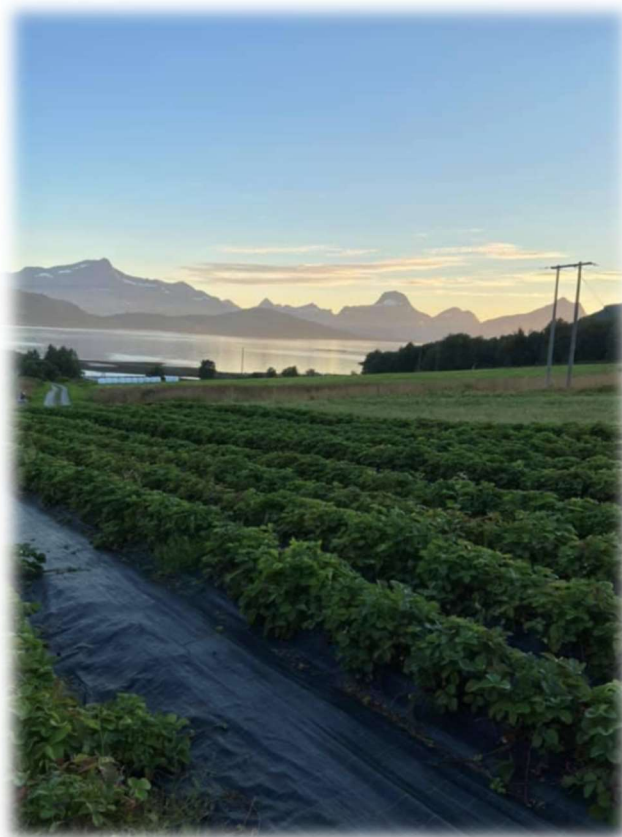
➤ **FORSKRIFT OM TILSKUDD TIL TILTAK I UTVALGTE KULTURLANDSKAP I JORDBRUKET OG VERDENSARVOMRÅDENE VEGAØYAN OG VESTNORSK FJORDLANDSKAP, (FOR-2019-12-18-2024)**

Formålet med denne ordningen er å «bidra til å sikre verdier knyttet til landskap, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, herunder sikre langsiktig skjøtsel og drift.»

Strategier for spesielle miljøtiltak i jordbruket og nærings- og miljøtiltak i skogbruket for Sørfold kommune legger grunnlaget for kommunens behandling av søknader om tilskudd.

I tillegg vil andre lover med gjeldende forskrifter legge føringer for forvaltningen av tilskuddene. Dette gjelder blant annet:

- LOV OM FORVALTNING AV NATURENS MANGFOLD (NATURMANGFOLDLOVEN), (LOV-2009-06-19-100)
- LOV OM KULTURMINNER (KULTURMINNELOVEN), (LOV-1978-06-09-50)
- LOV OM SKOGBRUK (SKOGBRUKSLOVA), (LOV-2005-05-27-31)
- LOV OM JORD (JORDLOVA), (LOV-1995-05-12-23)



*Figur 1: Jordbærråker hos Bjørklund gård på Strøksnes.
Foto av Borghild Wingan.*

2. Vilkår for tilskuddsordningene

2.1 Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Formålet med SMIL er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Tilskudd etter denne forskriften skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

Det kan gis investeringstilskudd til tiltak som ivaretar og fremmer natur- og kulturminneverdier i kulturlandskapet (kulturlandskapstiltak) og investeringstiltak som bidrar til å redusere forurensning eller risiko for forurensning fra jordbruket (forurensningstiltak). Tiltakene må ikke komme i konflikt med viktige naturverdier, kulturminner eller reindriftsinteresser.

For å få innvilget tilskudd må tiltaket gjennomføres på en landbrukseiendom, og det må foregå en tilskuddsberettiget jordbruksproduksjon på landbrukseiendommen. Driften på eiendommen må oppfylle vilkårene i forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket § 2 og § 3 eller § 4.

Fra 01.01.2020 er det eiere, med eller uten foretak, eller leietakere på landbrukseiendom, der det foregår en tilskuddsberettiget produksjon, som kan søke om tilskudd.

Man kan søke om tilskudd til enkeltstående tiltak eller til større tiltak som berører flere aktører og/eller eiendommer. Hvis søknaden gjelder fellestiltak, eller planleggings- og tilretteleggingsprosjekter med flere aktører, skal en deltaker stå som ansvarlig søker og sende søknaden på vegne av alle deltakerne, basert på skriftlig fullmakt.

For tiltak som angår planleggings- og tilretteleggingsprosjekter, kan det ytes et engangstilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

For kulturlandskap- og forurensningstiltak kan det ytes et engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold kan det bli innvilget tilskudd til inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

Søkeren må ha oppdatert gjødslingsplan og journal over plantevernmidler. Eventuelle kulturminner, områder som er viktige for biologisk mangfold, arealer med risiko for tap av jord og næringsstoffer og andre forhold av miljømessig betydning skal være kartfestet og beskrevet.

Det settes en frist for gjennomføring av tiltaket på 3 år fra tilskuddet ble innvilget. Kommunen kan sette en kortere tidsfrist ved behandling av søknaden. Kommune kan, etter søknad, også forlenge fristen for gjennomføring, men ikke utover 5 år fra innvilgningstidspunktet. Dersom tiltaket ikke er igangsatt innen 3 år vil tilskuddet normalt trekkes tilbake og det må søkes på nytt hvis dette fortsatt er aktuelt.

Når tiltaket er gjennomført, må det foreligge dokumentasjon på at tiltaket er gjennomført i henhold til vilkår som er satt i vedtaksbrevet, før tilskuddet utbetales.

Det vil normalt ikke bli gitt tilskudd til prosjekt/tiltak som allerede er påbegynt eller utført. Søknaden bør være godkjent og avgjort av kommunen før tiltaket påbegynnes.

2.2 Tilskudd til tiltak i beiteområder

Formålet med tilskudd til tiltak i beiteområder skal legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene.

Ordningen retter seg i første rekke mot beitelag, foreninger og foretak som er registrert i enhetsregisteret, som driver næringsmessig beitedrift. I områder der det ikke ligger til rette for samarbeid kan landbruksforetak som mottar produksjonstilskudd, få tilskudd etter § 2 i forskrift 19 desember 2014 nr. 11817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket.

Det er kommunene som forvalter denne ordningen (fatter vedtak om tilskudd, kontrollerer og utbetaler tilskudd) og fastsetter søknadsfrist.

Statsforvalteren fordeler tilskuddsrammer til kommunene og behandler eventuelle klager på kommunens vedtak.

Det kan gis tilskudd til:

- Faste installasjoner (inntil 50% av godkjent kostnadsoverslag)
- Utstyr knyttet til beitebruk i utmark (inntil 50% av godkjent kostnadsoverslag)
- Elektronisk overvåkingsutstyr (inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag)
- Tidsavgrensede planleggings- og tilretteleggingsprosjekter (inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag)

2.3 Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK)

Formålet med NMSK er at det ut fra regionale og lokale prioriteringer blir stimulert til økt verdiskaping i skogbruket, samtidig som miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.

Tilskudd kan gis til alle skogeiere som har mer enn 10 daa produktiv skog. Grensen på 10 daa kan fravikes, dersom søknaden gjelder tiltak i samarbeid mellom flere eiendommer.

Det kan gis tilskudd til flere tiltak innenfor skogbruk, deriblant skogkultur, veibygging, miljøtiltak i skog, drift med taubane, hest o.a., samt utdrift av skogsvirke til bioenergi.

Frist for gjennomføring av tiltaket er for noen tiltak 2 år, og for andre tiltak 3 år.

Gjennomføringsfrist kan etter søknad forlenges, men ikke ut over 5 år fra tilskuddet ble innvilget.

2.4 Tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistrering

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere skogbruksplanlegging som et grunnleggende virkemiddel for å fremme et bærekraftig skogbruk med aktiv næringsmessig utnyttning av skog- og utmarksressursene på kort og lang sikt, og slik at biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.

Ordningen omfatter utarbeiding av skogbruksplaner og ressursoversikt, samt registrering av skog- og miljøinformasjon i denne forbindelse.

Tilskudd kan gis til alle skogeiere som har mer enn 10 daa produktiv skog. Grensen på 10 daa kan fravikes dersom søknaden gjelder et tiltak i samarbeid mellom flere eiendommer.

Det kan gis tilskudd til takst for en enkelt skogeiendom, takst for flere skogeiendommer, områdetakst og kursdeltakelse. Tilskuddssatser fastsettes av Statsforvalteren.



Figur 2: Klar til planting! Foto av Gerd Bente Jakobsen

3. Tiltak og bruk av midler i perioden 2009 – 2020

Spesielle miljøtiltak i jordbruket

År	Årsramme (kr)	Ekstra tildeling (kr)	Innvilget beløp (kr)	Antall søknader
2009	230 000		229 625	5
2010	250 000		250 000	5
2011	300 000		300 000	3
2012	280 000		280 000	6
2013	260 000		260 000	6
2014	250 000	8 300	258 300	5
2015	200 000	28 450	228 450	2
2016	190 000		127 800	2
2017	190 000		0	0
2018	150 000		0	0
2019	110 000		0	0
2020	0		0	0
2021	130 000		86 373	2
2022	100 000		0	0
2023	50 000		41 770	1
Sum totalt	2 690 000	36 750	2 062 318	37

Tabell 1: Oversikt over tildelte midler fra Statsforvalteren og innvilgede SMIL-midler 2009-2020.

I perioden før 2017, kunne alle som eide landbrukseiendom eller hadde organisasjonsnummer, søke om SMIL-midler. Sørfold kommune hadde i denne perioden relativt høye årsrammer, tildelt fra Statsforvalteren, og hadde relativt mange søknader. I noen av disse årene fikk Sørfold tildelt ekstra midler, for å støtte opp om de omsøkte prosjekter. Bare en liten andel av årsrammene ble ikke benyttet.

I perioden 2017 til 2019 ble retningslinjene for SMIL endret, slik at det bare var de som søkte produksjonstilskudd som kunne få støtte. Grendelag og andre aktører i bygdene var ikke lengre tilskuddsberettiget. I denne perioden fikk Sørfold tildelt midler fra Statsforvalteren, men det ble ikke søkt om støtte til noen tiltak. Det ble derfor ikke innvilget noe beløp. Lav søknadsinteresse kan trolig skyldes at flere av de aktive gårdbrukerne allerede hadde søkt om støtte i årene før. Enkelte prosjekt kan foregå over flere år. Dette kan ha resultert i at gårdbrukerne ikke hadde anledning til å utføre noen nye prosjekter i tillegg til gårdsdriften og allerede pågående prosjekt.

Fra 2020 ble det åpnet opp for at eiere, med eller uten foretak, eller leietakere på landbrukseiendom, der det foregår en tilskuddsberettiget produksjon, kan søke om tilskudd.

I 2020 fikk ikke Sørfold tildelt midler fra Statsforvalteren, på grunn manglende strategier for tilskuddsordningen.

I årene 2021, 2022 og 2023 har Sørfold fått tildelt til sammen kr. 280 000,- i SMIL-tilskudd, men bare kr. 128 143,- er brukt på tre ulike prosjekt i samme periode.

Nærings- og miljøtiltak i skogbruket

<i>År</i>	<i>Årsramme (kr)</i>	<i>Innvilget beløp (kr)</i>
2009	31 342	31 242
2010	70 000	14 700
2011	60 000	60 000
2012	77 000	77 000
2013	111 280	111 280
2014	0	0
2015	100 000	100 000
2016	100 000	97 272
2017	50 000	50 000
2018	130 000	130 000
2019	120 000	120 000
2020	0	0
Sum totalt	849 622	791 594

Tabell 2: Oversikt over tildelte midler fra Statsforvalteren og innvilgede MNSK-midler 2009-2020

I 2014 fikk ikke Sørfold tildelt midler fra Statsforvalteren, på grunn av at strategier for tilskuddsordningen ikke var ferdig før mars dette året.

I 2020 fikk Sørfold heller ikke tildelt midler fra Statsforvalteren, da det ikke var utarbeidet nye strategier for tilskuddsordningen.

4. Visjon og hovedmål

Sørfold kommune ønsker å opprettholde et aktivt, variert og bærekraftig landbruk som i tillegg til mat- og virkesproduksjon, ivaretar kulturlandskapet og det biologiske mangfoldet.



Figur 3: Engan-Ørnes. Foto av Rakel Nystabakk

5. Jordbruk

5.1 Jordbruksforholdene i Sørfold

Topografisk sett har Sørfold relativt små strandflater og andre landarealer med marine avleiringer. Det innebærer at arealressursene for god jordbruksjord er relativt begrenset. Både det faktum at jordsmonnet er grunnlendt og ofte ligger i så bratte lier at det ikke er egnet til maskinell jordbruksdrift forsterker dette utsagnet. I tillegg kommer at Sørfold har et landskap der lavlandsområdene ofte ligger oppstykket mellom fjordarmer og mindre fjellpartier.

Klimaet i Sørfold er forholdsvis mildt breddegradene tatt i betraktning. Det er i regelen tilstrekkelig nedbør i vekstsesongen for jordbruksvekster. Det er derfor oftest tilgangen på sol og varme i vekstsesongen som setter begrensninger for både hvilke arter og sorter som kan dyrkes, og for avlingsmengde og kvalitet på produktene som dyrkes.

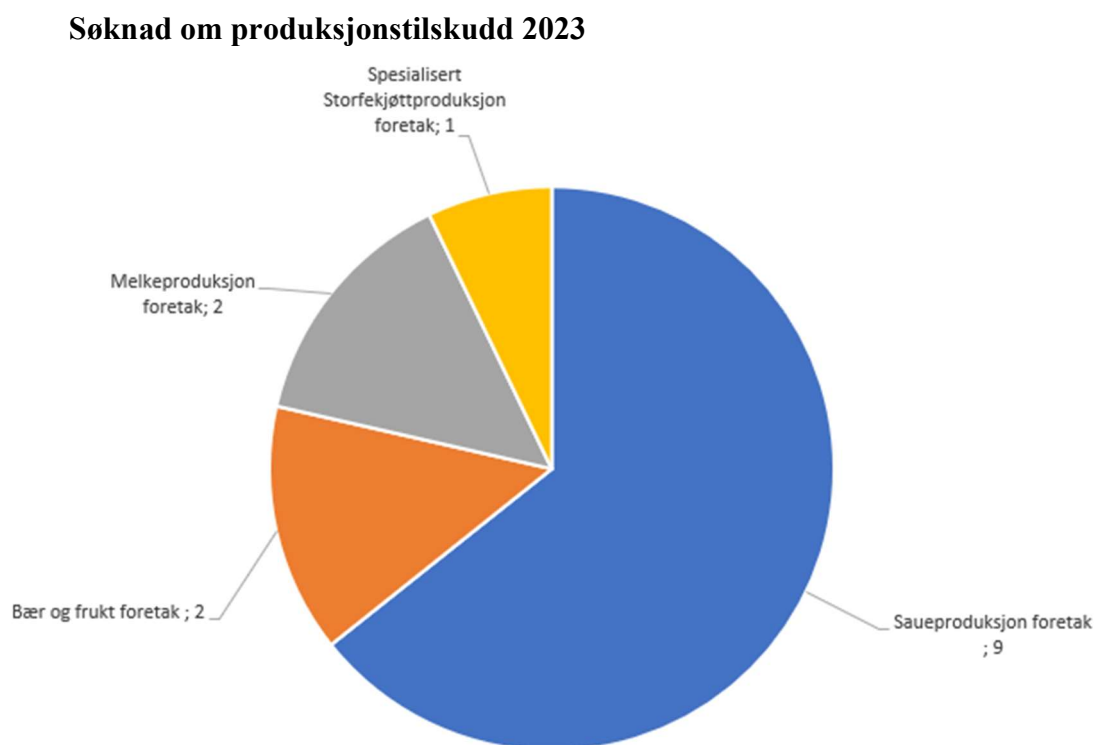
Totalt er det i overkant av 550 landbrukseiendommer i Sørfold, der det i dag er selvstendig jordbruksdrift på ca. 12 av disse. Eiendommene er relativt små og jordbruksarealene nokså oppdelte. I tillegg til eget areal leies det jord på naboeiendommer.

Jordbruket i Sørfold har historisk vært karakterisert av mange og små eiendomsenheter. I motsetning til mange andre kommuner fikk en ikke en større oppbygging av familiebruk når tida for de små sjølbergingsbruka var omme på 1960 – 1970 tallet. I sammenheng med sterk industrialisering i Sørfold ble konsekvensen at mange små bruk ble lagt ned og mye jord ble lagt brakk. Denne utviklingen har forsterket seg de senere årene og det har vært en sterk nedgang i antall bruk i drift, nærmest en halvering de siste 10 årene.

I 1989 hadde vi om lag 3.500 dekar dyrka jord i drift. I søknad om produksjonstilskudd, i søknadsomgangen 2020, var det totale omsøkte arealet på fylldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite på 3209 daa.

5.2 Aktiviteten i jordbruket

I oktober 2023 var det totalt 14 foretak som søkte produksjonstilskudd. Figuren nedenfor viser antallet foretak fordelt på type produksjon.



Figur 4: Antall foretak fordelt på type produksjon utfra søknad om produksjonstilskudd 2023

Det er flest foretak som driver med saueproduksjon. Størrelsen på produksjonen varierer mellom gårdsbrukene, og gjennomsnittlig antall søyer pr. bruk er 85. Sauebrukene er lokalisert i områdene Leirfjord, Nordfjord, Djupvik og Ånsvik. I tillegg er det et bruk som ligger i Vassvik, i Sjunkfjorden. Det er ingen veiforbindelse dit, og gårdbruker benytter seg av sjøveien.

Det er tre foretak som driver med storfe i kommunen. To av disse driver med melkeproduksjon, og befinner seg på Styrkesnes og i Bonnådalen. Et foretak driver med spesialisert storfekjøttproduksjon, men har driftssenteret på Tverlandet i Bodø kommune. Foretaket benytter arealer i Røsvik til beiting.

Det finnes litt bær dyrking i kommunen, og de to foretakene som driver med dette befinner seg i Gyltvik og på Styrkesnes. Foretaket i Gyltvik dyrker jordbær, solbær og rips. Foretaket på Styrkesnes dyrker jordbær og bringebær. Selv om brukene er små, er dette en arbeidsintensiv produksjon hvor været i en større grad er en risikofaktor enn i et tradisjonelt jordbruk.

Det er et foretak i Sørfold som driver med bier, og som søkt produksjonstilskudd i fjor. I år opplevde foretaket nedgang i både antall bifolk og produksjon av honning. Det har derfor ikke blitt søkt tilskudd til bier i dette året.

I de senere år har det vært generasjonsskifte på noen av gårdene i kommunen. Det har også vært større bruksutbygginger i de senere år på to bruk med sau og et med storfe. Dette er positivt for den fremtidige aktiviteten i landbruket.



Figur 4: Nytt sauefjøs hos Kenneth Larsen i Ånsvik. Foto av Gerd Bente Jakobsen.

Ut fra søknad om produksjonstilskudd 2020, skjøtter hver gårdbruker i snitt 163 daa fulldyrka jord, 4,6 daa overflatedyrka jord og 43,5 daa innmarksbeite. Ifølge søknadene har det vært 25 melkekyr, 15 ammekyr, 51 øvrige storfe, 747 sau, 1385 lam og 6 hester på beite i beitesesongen 2020.



Figur 5: Gårdbruker Kenneth Larsen foran det nye sauefjøsset. Foto av Gerd Bente Jakobsen.

5.3 Lokalt verdifulle jordbrukslandskap

Gjennom ordningen av *Regionale miljøtilskudd i Nordland* er det bestemt at kommunene kan definere inntil 2% av jordbruksarealet som *lokalt verdifulle jordbrukslandskap*. Arealet kan omfatte både innmark og utmark jfr. §6-8 i *Forskrift om miljøtilskudd i jordbruket, Nordland*.

Det er 70 dekar innmark som har blitt valgt ut av Sørfold kommune som *lokalt verdifulle jordbrukslandskap*, og som gårdbruker kan få ekstra tilskudd til for skjøtsel ved beiting og slått.

Formålet med ordningen er å holde arealene i hevd, bevare et jordbrukspreg og beholde et åpent landskap.

Områdene som blir valgt ut, må oppfylle minst et av de følgende kriterier:

- Viktige friluft- og rekreasjonsverdier
- Nærhet til viktige turistmål
- Helhetlig kulturmiljø
- Viktige landskapskvaliteter

➤ Viktige biologiske verdier

Sørfold kommune har valgt å prioritere områder i Nordfjord, Røsvik og Styrkesnes.

Nordfjord er innfallsporten til Rago nasjonalpark, og det er 32 dekar innmark til slått som er tilskuddsberettiget i denne ordningen for 2023.

Røsvik er innfallsporten til Sjunghatten nasjonalpark, og det er 28 dekar innmark til beite som er tilskuddsberettiget i denne ordningen for 2023.

I 2020 ble områder på Styrkesnes lagt til i ordningen, på grunn av strandflate og svært gode forhold for jordbruk. Det er 10 dekar innmark til slått som er tilskuddsberettiget i 2023.

For alle områdene er det av stor betydning for både fastboende og tilreisende at landskapet holdes åpent og i produksjon.



Figur 6: Lokalt verdifullt jordbrukslandskap i Nordfjord. Foto av Gerd Bente Jakobsen

5.4 Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL).

I 2009 ble 20 områder i Norge godkjent av regjeringen som *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket*. Dette er særegne jordbrukslandskap med store biologiske og kulturhistoriske verdier, skapt av mennesker i samspill med naturen gjennom generasjoner. Særpreget blir tatt vare på gjennom fortsatt drift, skjøtsel og vedlikehold i områdene. I Sørfold ble områdene Engan-Ørnes og Kjelvik godkjent som *Utvalgte kulturlandskap*.

Engan-Ørnes og Kjelvik består av to adskilte lokaliteter på hver sin side av Leirfjorden. Mens Engan-Ørnes representerer et typisk nordlandsk fjordlandskap, er husmannsplassen på Kjelvik et eksempel på det samiske kulturlandskapet. Kulturminner og bygninger viser en stor tidsdybde og avspeiler en lang og flerkulturell bosettingshistorie, med endring over tid.

Engan-Ørnes og Kjelvik anses å være representative for bosetting og næringsliv i Nordland slik det har fortonet seg i mange fjordbygder. Til sammen er det 44 grunneiere i UKL-området, men bare to gårdsbruk i aktiv drift med sauer.

Gjennom beiting, slått og ryddig av gjengroingsmark ivaretas landskapet og de biologiske verdiene.



Figur 8: Utsyn mot Ørnesmoen. Fjordlandskapet i Engan og Ørnes holdes åpent gjennom beiting, slått og ryddig av gjengroingsmark. Foto av Oskar Puschmann.

Det er utarbeidet flere planer for UKL-området, som forvaltningen i stor grad følger ved tildeling av tilskudd. Sentrale planer er skjøtselsplanene for slåttemark, som de to gårdsbrukene legger til grunn for drift av arealene i UKL-sammenheng.

En gjennomgang av bygninger på Engan-Ørnes har dannet grunnlaget for tilskudd til restaurering av sommerfjøs, høysjytt, grendehuset på Engan, samt sikring og restaurering av flere brygger. UKL-midler har ofte vært kombinert med midler fra SMIL-ordningen.

UKL-området har en arbeidsgruppe bestående av gårdbrukerne, representanter for andre grunneiere på Engan-Ørnes og Kjelvik, Sørfold kommune, Nordlandsmuseet og UL Heim. Frem til 2020 var Statsforvalteren i Nordland en del av denne gruppen. Statsforvalteren i Nordland og Sørfold kommune har i samråd med brukergruppene prioritert tiltak og fordelt tildelte midler fra staten det enkelte året.

Plan for ferdsel og informasjon som ble utarbeidet i samarbeid med arbeidsgruppen, gir anbefalinger om ferdsel i områdene og hvordan det bør legges til rette for den.

I 2018 arrangerte Sørfold kommune i samarbeid med Statsforvaltereni Nordland utferdsdagen under nettverkssamlingen for alle UKL-områdene i Norge. 200 personer deltok, inkludert klima- og miljøvernministeren og landbruksministeren.

Sørfold kommune overtok i 2020 forvaltningen av *Utvalgt kulturlandskap i jordbruket* fra Statsforvaltereni Nordland. Dette innebærer også forvaltning av de økonomiske virkemidlene knyttet til tiltaket. For 2023 utgjorde dette kr 620 000.



Figur 9: Utferdsdag i forbindelse med nettverkssamling for UKL-områder i 2018. Samling fremfor grendehuset på Engan. Foto av Gerd Bente Jakobsen.

5.5 Miljømessige og klimatiske utfordringer

Sørfold kommune er ikke en utpreget landbrukskommune, men den produksjonen som er i kommunen har betydning langt utover den verdiskapingen som ligger i den tradisjonelle jordbruks- og skogbruksdriften. Landbruket bidrar også til sysselsetting, matvaresikkerhet, bosetting i bygdene og vedlikehold av kulturlandskapet.

5.5.1 Klima og vær

Forventede endringer i klimaet vil sannsynligvis gi utfordringer for landbruket i Sørfold kommune på lengre sikt. I rapporten *Landbruk og klimaendringer* fra 2016, oppgis det at et varmere klima med økt nedbør er forventet frem til århundreskiftet. Det forventes en økt avrenning og en kortere snøsesong om vinteren. Det er økt mulighet for flere kraftige, lokale intense regnperioder som kan skape utfordringer i små, bratte elver og bekker. En økning i temperatur fører til at flomtidspunktet vil forskyves mot en tidligere vårflo, samt at fare for flom sent på høsten og om vinteren øker. På sommeren forventes et markvannsunderskudd, noe som vil få konsekvenser for jord- og skogbruket med tanke på vanningsbehov og skogbrannfare. Selv i landsdeler der sommernedbøren forventes å øke, vil markvannsunderskuddet øke, fordi fordampingen beregnes å øke mer enn selve nedbøren.

Et våtere og varmere klima, med større variasjon i været kan komme til å bli en utfordring. Intense perioder med nedbør kan gjøre det vanskeligere å gjennomføre vår- og slåttonn i de tidsvindueene vi er avhengig av, i en fremdeles kort vekstsesong. Tørkeperioder vil gi utfordringer knyttet til avling, og selv om mye av landarealet som brukes til jordbruk er tung og tørkesterk jord, vil det bli mer variasjon for jordbruksdrifta og de forhold en opererer under. Med mer avrenning og mindre snømengde på vinteren, vil jorda bli mindre beskyttet mot vær og vind. Behovet for velfungerende grøftesystem, drenering og kanaler vil være sterkt til stede i framtidens jordbruk.

5.5.2 Gjengroing

Kulturlandskapet er skapt av generasjonenes skjøtsel og bruk av arealene gjennom århundrene. Kulturlandskapet er ikke statisk og det som er skapt gjennom århundre trues nå på grunn av endrede driftsformer og nedleggelse av bruk. Kravene til rasjonalisering og effektivitet har medført store endringer i landskapet med gjengroing og tap av variasjon og mangfold som et resultat.

Den mest iøynefallende siden er den estetiske. Det folk flest ser er at mark som ikke blir høstet enten med slått eller beite gror igjen, og tilgjengeligheten blir vanskelig for turgåere og sopp- og bærplukkere. Det kulturlandskapet som brukes som rekreasjonssted står i fare for å bli borte.

Mindre synlig men ikke mindre viktig er kulturlandskapets betydning for artsmangfoldet i naturen. Gjengroing og mer ensformig jordbruksdrift har endret livsbetingelsene for både planteliv og dyreliv.

Et åpent kulturlandskap er viktig for både trivsel og tilgjengelighet for lokalbefolkningen, samt opplevelsen av området for tilreisende og reiselivsnæringen. Etter hvert som betingelsene for jordbruksdriften endrer seg og bruk blir lagt ned, endrer kulturlandskapet seg deretter. Mye jord og beitemark blir lagt brakk og gror igjen.

Sørfold har knapt et bruk i drift i hver grend. Gjengroing er ikke så synlig så lenge jordbruksarealene blir leid bort, og blir drevet av nærliggende bruk. Den dagen det siste gårdsbruket i området legges ned, vil store arealer gro igjen på grunn av manglende drift.

Sørfold kommunes utfordringer i jordbruket er ikke relatert til forurensingsproblem, men til gjengroing.



Figur 10: Sau på beite. Foto av Rakel Nystabakk.

5.5.3 Tilgjengelighet og opplevelseskvalitet

Kulturlandskapet er en viktig trivselsfaktor for allmennheten. Det er viktig at det gis muligheter for friluftsliv i landbrukets kulturlandskap. Ved å legge til rette for ferdsel, får allmennheten tilgang til disse vakre områdene med kulturminner, gamle ferdselsårer, gammel kulturmark og verdifulle naturtyper. Dette bidrar til en mer positiv holdning til landbruket, ved å vise frem tidligere vitnesbyrd om jordbrukets betydning for dagens innbyggere.

Informasjon og holdningsskapende arbeid bidrar til å øke allmennhetens kunnskap om sammenheng og verdier i naturen. En del av dette arbeidet vil være å gi folk positive opplevelser og øke tilgjengeligheten til kulturlandskapet.

Bøndene i Sørfold er ikke bare produsenter av mat, men de produserer og forvalter også miljøgoder. Både i bygdemiljøet og blant folk flest må det skapes bevissthet om hvilke verdier landbruket har, og som vi må ta vare på før det er for seint.

5.5.4 Rovviltproblematikk

Rovdyr skaper problemer i forhold til beitebruken i Sørfold kommune. I perioden 2015-2022 har det vært et totalt tap av 814 lam og 96 sau. Antallet erstattede dyr for perioden er 372, med et erstatningsbeløp på kr. 883 430,-.

Tapet var størst i 2019, med et tap på 19 sau og 172 lam. Av disse er det 5 sau og 85 lam som er erstattet.

Tabellen under viser antallet erstattet sau og lam fordelt på skadevolder, i perioden 2015-2022. Av tabellen fremgår det at gaupa har forårsaket det største tapet for denne perioden.

Art	Sau	Lam	Totalt erstatt	Andel av totalt tap
Gaupe	16	268	284	76,3 %
Jerv	1	34	35	9,4 %
Bjørn	0	0	0	0,0 %
Ulv	0	0	0	0,0 %
Kongeørn	0	14	14	3,8 %
Ukjent fredet rovdyr	2	37	39	10,5 %
Totalt	19	353	372	100,0 %

Tabell 3: Antall dyr erstattet og skadevolder i perioden 2015-2022

Arealsonering mellom rovvilt og beitedyr er krevende. Et aktivt beitebruk og rovdyrartenes store leveområder, gjør til at det fort kan komme rovdyr inn i viktige beiteområder.

I Sørfold er de viktige beiteområdene i utmark lokalisert i områdene:

- Djupvik - Røsvik, og mot grensen til Fauske kommune
- Nordfjord
- Styrkesnes – Grønfjellet - Storkorken
- Østsiden av E6 i Sørfjorden

I Sørfold ligger det forvaltningssoner for jerv og bjørn. Disse sonene tar opp den østlige delen av kommunen, mot svenskegrensen. Sonene strekker seg fra Sisodalen i sør, til Tennvatnet i Nord. Ifølge tabellen overfor, skyldes noe av beitedyrtapet jerv. Det er ikke registrert tap av husdyr til bjørn.

Det største tapet av beitedyr skyldes gaupa. På grunn av gaupas utbredelse og arealbruk, er det ikke mulig med samme form for soneforvaltning som for de andre rovdypene. Gaupebestanden forvaltes på hele Nordlands fastland ut fra et byrdefordelingsprinsipp, hvor det skal legges vekt på områdenes betydning som beite, skadeomfang og skadeutvikling, potensiale for framtidige skader og muligheten for å gjennomføre forebyggende tiltak.

Det er heller ikke soneforvaltning av kongeørn.

Utenfor jerv- og bjørnesonen, og i byrdefordelingsområde for gaupe skal jakt/lisensfelling og skadefelling brukes aktivt for å redusere tapspotensialet.

Sørfold og Fauske kommuner har et felles skadefellingslag ved rovviltskader. Skadefellingslaget administreres annet hvert år av den enkelte kommune

5.5.5 Fremmede arter

Sørfold kommune har registrert fremmede arter langs hovedveier i kommunen. Vi har hatt særlig fokus på arten kjempespringfrø, som har stor utbredelse langs bekker og vassdrag, særlig i jordbruksområder. Registreringene er lagt inn i Naturbase.

Arten vært bekjempet i UKL-området Engan-Ørnes, med midler fra *Utvalgte kulturlandskap*. Det er mekanisk bekjempelse som er benyttet.

På Styrkesnes er det også blitt utført tiltak mot spredning av kjempespringfrø tidligere. Dette i regi av Strøksnes Grendelag. SMIL-midler ble benyttet de 2 første årene, deretter fikk kommunen midler fra Statsforvalterens miljøvernavdeling til tiltaket.

Framover vil det være aktuelt å kombinere de ulike tilskuddsordningene, for å få en best mulig bekjempelse av de uønskede artene. Arbeidet er krevende, og en er avhengig av lokal interesse og at en har noen som kan administrere og følge opp bekjempelsen.



Figur 7: Kjempespringfrø i Gyltvik. Foto av Anne Marit Isachsen

5.5.6 Registrering av verdier

Kartlegging av verdier i kommunen, kulturminner, kulturmiljøer og verdifulle kulturlandskap er nødvendig for å kunne danne seg et bilde av hvilke verdier som finnes og se hvilke områder som utmerker seg og som er av spesielt høy verdi. Sørfold kommune har noe fragmentert kunnskap om slike verdier, men en god kartlegging er nødvendig. Gjennom god kartlegging vil vi få dokumentert hva som finnes av verdier, og vi vil være bedre i stand til å prioritere og rette innsatsen mot de mest verdifulle områdene.

I forbindelse med *Utvalgte kulturlandskapet* på Engan-Ørnes og Kjelvik har det blitt foretatt kartlegginger angående bygninger og landskap.

5.6 Andre utfordringer

Landbruket og kommunen møter også andre viktige utfordringer, som det må settes fokus på. Noen av disse utfordringene kan arbeides med gjennom regelverk og ordninger.

5.6.1 Jordvern

Presset på jordbruksarealene for bruk til andre formål er størst i tettstednære strøk, men vi registrerer også en viss interesse for spredt bebyggelse. I kommuneplanens arealdel er det satt av områder hvor en tillater spredt boligbygging. Utfordringen ligger i å håndheve planen slik at det ikke gis for mange dispensasjoner. Også fra sentrale myndigheter er det et uttalt ønske om å redusere nedbyggingen av dyrka og dyrkbar jord. Ved å ha et aktivt jordbruk og et godt vedlikeholdt kulturlandskap kan det være lettere å motstå endring og omdisponering av dyrka og dyrkbar jord.

5.6.2 Bosetting i hele kommunen

Vedlikehold og skjøtsel av kulturlandskapet er avhengig av at det opprettholdes aktiv jordbruksdrift i bygdene. Større og færre bruk medfører at landbrukets betydning for bosettingen i bygdene reduseres. Betydningen av annen fast bosetting i bygdene bidrar til å opprettholde bygdemiljøet og offentlige servicefunksjoner. Å opprettholde bosetting i hele kommunen er et viktig virkemiddel for å forvalte natur- og kulturlandskapet.

Samtidig må ikke bosetting i aktive landbruksområder organiseres slik at det oppstår unødige konflikter og interessemotsetninger. Utviklingen i landbruket har beveget seg i retning av større enheter og da medfører det ofte større ulemper for omgivelsene i form av mer støy, støv og lukt. Arbeidsdagen for de aktive utøverne av næringa strekkes gjerne mer ut over døgnet sine timer, og helgefred kan bli et fagert ønske i den del av nærområdet som ønsker dette.

5.6.3 Eierforhold og fritidseiendommer

Det foregår eierskifte på både små og store landbrukseiendommer i Sørfold kommune. Enkelte av brukene som skifter eier, kunne vært drivverdige dersom de rette personene hadde vært kjøpere. I et fritt marked vil ofte lønnsomheten ved landbruksdriften tape i forhold til kjøpere som har andre intensjoner for eiendommene.

Eiendommer overdras ofte innad i familien. I slike familieoverdragelser er det ikke sikkert at erververne er bosatt i kommunen, og heller ikke ønsker å flytte hit. Sterke relasjoner til eiendommen resulterer i at en ikke ønsker å selge ut av familien, og brukene blir så nyttet til fritidseiendommer i stedet for til fast bosetting.

Eierforhold med flere enn en eier er et stort problem for landbrukseiendommene. Ofte er dette knyttet til familieovertakelse og arveoppgjør, der det er flere som ønsker å overta. Sameie er en svært uheldig eierform, som kan medføre problemer og uenighet knyttet til

vedlikehold og rasjonell og framtidig utnyttelse av eiendommen. Sørfold har også hatt problemer med at eiendommer ikke blir overført til neste generasjon når eier dør. Fra 2022 er det imidlertid fastsatt en treårsfrist i arveloven for å overføre landbrukseiendom i dødsbo til ny eier.

Dagens praktisering av konsesjon, driveplikt og deling av eiendommer ser ut til å ha en akkumulerende effekt for eiendomsstrukturen. En strengere praktisering av lovverk kan bidra til å hindre noe av utfordringene knyttet til eierforhold og fritidseiendommer.



Figur 82: Rørstad

5.7 Overordnede lokale miljømål

Sørfold kommune har som mål å utnytte landbrukets ressurser og produksjonsmuligheter på en bærekraftig og miljømessig forsvarlig måte. Det skal vi gjøre ved å:

- Fokusere på god agronomi
- Ivareta kulturarven i form av kulturlandskap, bygninger, ferdselsårer og biologisk mangfold
- Hindre forurensing
- Øke verdiskapingen i skogbrukets primærledd

5.8 Satsingsområder for spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

I en 4-års periode vil Sørfold kommune rette innsatsen mot konkrete tiltak innen prioriterte områder. Kommunen vil konsentrere bruken av midlene og prioritere tiltak som rettes mot områder hvor utfordringene er størst og hvor en forventer å kunne oppnå resultater. Det er eiere og leietakere av landbrukseiendommer som kan søke om midler.

5.8.1 Satsingsområde: Motvirke gjengroing

➤ **Formål:**

Holde kulturlandskapet mest mulig åpent ved å legge til rette for beiting og mekanisk rydding. Området skal ha kvalitet utover å være viktig som rent beite.

➤ **Prioritering:**

Tiltak i lokalt utvalgte jordbrukslandskap prioriteres fremfor andre områder. Tiltak hos aktive husdyrbrukere prioriteres foran andre brukere eller eiere.

➤ **Tilskuddssats:**

Det gis et engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, kan det ytes tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

5.8.2 Satsingsområde: Planleggings- og tilretteleggingstiltak

➤ **Formål:**

Legge til rette for tiltak som bedrer mulighetene for allmennhetens ferdsel til fots og opplevelse av et variert og vakkert kulturlandskap. Midlene skal benyttes til planlegging av helhetlige prosjekter over større områder, for eksempel ei bygd, ei grend eller et vassdrag. Planleggingsmidlene skal bidra til gode og konkrete tiltak innen forurensing og kulturlandskap.

➤ **Tilskuddssats:**

Det kan gis et engangstilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

5.8.3 Satsingsområde: Kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger

➤ **Formål:**

Ivareta kulturminner, kulturmiljøer og verneverdige bygninger. Forbedre allmennhetens muligheter for ferdsel i kulturlandskapet. Legge til rette for næring, eller ta vare på gamle bygg- og næringstradisjoner.

➤ **Tiltak:**

Tiltak kan være vedlikehold av gamle slåttemark, rydding av stier, informasjonstavler, benker og generell adkomst i kulturlandskapet. Det kan også være skjøtsel av kulturminner som blant annet gamle tufter, sommerfjøs, utløer, jordkjellere og liknende, samt istandsetting av verneverdige bygninger.

➤ **Tilskuddssats:**

Det gis et engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag.

For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold kan det bli innvilget tilskudd til inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

5.8.4 Satsingsområde: Forurensningstiltak og miljø

➤ **Formål:**

Redusere risiko for erosjon på jordbruksarealer og i vannløp for å redusere avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer eller redusere forurensende utslipp fra jordbruket.

➤ **Tiltak:**

Tiltak kan være utbedringer i hydrotekniske anlegg, særskilte bygningsmessige tiltak, oppsamlingsplasser for rundballet og liknende.

➤ **Tilskuddssats:**

Det kan gis engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag.

For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, kan det ytes tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

5.8.5 Satsingsområde: Bekjempelse av fremmede arter

➤ **Formål:**

Hindre spredning av uønskede arter i naturen, og er aktuelt for områder med utbredelse av de uønskede artene. Tiltaket blir lagt inn i Naturbase.

➤ **Tiltak:**

Kjemisk og mekanisk bekjempelse av fremmede arter.

➤ **Tilskuddssats:**

Det kan ytes tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

5.8.6 Satsingsområde: Vassdragsmiljø

➤ **Formål:**

Hindre avrenning og punktutslipp til vassdrag fra jordbruk og husdyrhold.

➤ **Tiltak:**

Tiltak kan være forbedring eller fornying av gjødsellager, samt tiltak som angår kantsoner mot vassdrag med tanke på jordarbeiding, gjødsling og høsting.

➤ **Prioritering:**

Tiltak hos aktive husdyrbrukere prioriteres foran andre brukere eller eiere.

➤ **Tilskuddssats:**

Det ytes engangstilskudd med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag.

For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, kan det ytes tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.



Figur 13: Sjytte under bygging i Kjelvik. Foto av Gerd Bente Jakobsen.

6. Skogbruk

6.1 Skogbruksforholdene i Sørfold

Ved landskognøktingering i 1989 ble det registrert 543 eiendommer i Sørfold. 85 % av eiendommene har et skogareal mindre enn 500 dekar. Mange av disse eiendommene er i tillegg eid i sameie eller av dødsbo.

Med bakgrunn i tiltaksplan for skogbruket i Sørfold kommune 1992 - 2002 er det økonomisk drivverdige skogarealet til sammen ca. 152 000 dekar. Sørfold ligger i et område hvor bjørk er det dominerende naturlige treslaget. Lauvskogen dekker ca. 108 000 dekar av det produktive skogsarealet i kommunen. Det finnes også områder med naturlig furuskog, i alt ca. 10 000 dekar. Det er plantet ca. 34 000 dekar bartre i kommunen, hovedsakelig norsk gran. Gjenstående areal som er egnet til treslagsskifte er anslått til omkring 22 000 dekar.

Det foreligger en skogstakst fra tidlig 1990-tall som sier noe om bonitetsfordelingen for skogsmarka i Sørfold. Boniteten angir arealets evne til å produsere skog ut fra klima og jordbunn. Bonitetsfordeling er ca. 15 % høg bonitet, 55 % middels bonitet og ca. 30 % lav bonitet.

Produktiv skogsmark er definert som arealer med en gjennomsnittlig produksjonsevne for skogsbestandets omløpstid på minst 0,1 fastkubikkmeter pr. dekar og år. Det er mye

brattlendt skogsmark i kommunen, og i overkant av 10 % av den produktive skogen er regnet som ikke drivbar etter dagens driftsmetoder og krav til inntjening.

Årlig løpende tilvekst for granskogen i kommunen er beregnet til vel 21 000 fastkubikkmeter.

6.2 Aktiviteten i skogbruket

Organisert skogplanting har lange tradisjoner i kommunen. Det første såkalte fredsskogfeltet (inngjerdete plantefelt) ble påbegynt tidlig på 1900-tallet. Fredsskogfeltene dekket på det meste et areal på 1 900 dekar, men mye av dette er nå avvirket. På midten av 1950-tallet ble det utarbeidet skogreisningsplaner for alle kommunene i Nordland. I dag plantes det først og fremst ved reetablering av skog etter hogst. Det er viktig at ung skog blir ryddet og avstandsregulert, for å skape best mulig produksjonsskog i framtida. Det er også store areal med tynningsmoden granskog, som bør skjøttes.

En del av den eldre lauvskogen er noen steder i ferd med å råtne ned, og bør avvirket, for å ta vare på skogens økonomiske verdier. Det er også et behov for tynning i yngre lauvskog der denne står tett.

Avvirkningen foregår stort sett med innleid arbeidskraft. Det hogges bartrevirke til sagbruk og papirproduksjon. Nærmeste større sagbruk ligger i Namsos, og transporten dit foregår med båt. Det samme gjelder massevirke til foredlingsanlegg fra Trøndelag og sørover. Massevirke av gran går også til silisiumproduksjon ved Elkem Salten, og fjernvarme på Fauske og Rognan. Bjørk anvendes i hovedsak til produksjon av ved av vedsentraler og andre vedprodusenter.

Det er større etterspørsel etter trevirke i området enn det som avvirket. Det er laget prognoser som viser forventet produksjon av tynningsvirke og sluttavvirket tømmer fra plantet gran i årene fremover. Prognosen bygger på forutsetningen om middels bonitet og at sluttavvirkning foretas når trærne er 80 år gamle. En del plantefelt kan hogges allerede i en alder av 70 – 75 år pga. god skogbonitet. Det har vist seg i praksis i de senere år, at granskog blir sluttavvirket allerede i en alder av mellom 50 og 60 år. Dette er i de fleste tilfellene alt for tidlig, og medfører at skogeier får mye dårligere økonomisk utbytte, enn om skogen fikk stå til den ble hogstmoden. Dette bør kunne unngås gjennom dialog mellom skogeier, entreprenører og skogforvaltningen i kommunen.

Det er bygd en god del skogsveier i kommunen, men det er fortsatt et stort behov for veibygging, da en stor del av skogarealet består av et forholdsvis bratt og vanskelig terreng. Byggingen er dominert av traktorveier, pga. at det fremdeles er forholdsvis begrenset hogstvolum knyttet til veiene, med bjørkeskog og ung granskog. Det er ikke utarbeidet en hovedplan for skogsveier i kommunen. Et rasjonelt skogsveinett er en forutsetning for å kunne avvirke skogen på en lønnsom måte. Skogsveibygging kan komme i konflikt med miljø- og friluftsinnteresser, men skogsveier gjør også at utmarka blir lettere tilgjengelig for turgåere. Kommunene forvalter forskriften om godkjenning av planer for landbruksveger, og fra 01.01.2020 er også tilskuddsforvaltningen for skogsveier overført til kommunene. I forvaltningen av tilskuddsmidlene er det viktig å kanalisere midlene til de vegene som gir størst transportgevinst for skogbruket. Det vil i praksis si veier av bilveistandard og et ressursgrunnlag med granskog som enten er hogstmoden eller vil bli hogstmoden i løpet av en tiårsperiode.



Figur 14: Hogst av plantefelt i Ånsvik. Foto av Gerd Bente Jakobsen

6.3 Skogbruket og miljøverdier

Hele skogarealet i Sørfold er definert som vernskog, for å beskytte områder hvor skogen har stor betydning for lokalklimaet. Dette fører til en generell meldeplikt for skogshogst med unntak for hogst til egen husholdning, og for hogstflater under 5 dekar i nærmere angitte område. Dette er bestemmelser som gjelder for alle, om hogsten blir utført av grunneieren selv, innleid arbeidskraft eller etablerte entreprenører. Meldeplikten sikrer at kommunen kan vurdere hogsten opp mot registreringer av biologisk mangfold og andre registrerte miljøverdier. Kommunen kan sette vilkår for gjennomføring av hogsten på en spesiell måte for å ta vare på disse verdiene, og i særlige tilfeller nekte hogst.

På bakgrunn av meldeplikten, har kommunen god oversikt over områder som er hogd, og kan følge opp foryngelsesplikten på en god måte.

Den organiserte skognæringa er miljøsertifisert gjennom Norsk PEFC Skogstandard for et bærekraftig norsk skogbruk. Et av kravpunktene i skogstandarden er at det for alle skogsdrifter skal utarbeides en miljørapport med informasjon om kjente miljøverdier, miljøverdier som påvises ved hogst, hogstform, foryngelsesmetode og beskrivelse av eventuelle tiltak for å ivareta miljøverdier.

Skogbruket berører store områder og har innvirkning på bruken av utmarksarealene. Plantefelt kan f.eks. føre til dårligere fremkommelighet og hindre utsikt. Samtidig virker granskog lunende og gir både dyr og mennesker ly mot vær og vind, og øker mangfoldet i skogen. Bygging av skogsveier fører til at store områder blir lettere tilgjengelig for allmenheten. For reindriften kan planting og økt tilgjengelighet for allmenheten skape problemer i enkelte områder. Skogreisningen kan også komme i konflikt med jordbrukets beiteinteresser. Skogsveier kan imidlertid også være til god nytte for reindriften og deler av jordbrukets husdyrhold.

Ser vi på skogbruket i Sørfold kommune i forhold til miljøvern- og friluftinteressene, så er det først og fremst skogreisningen med planting av gran som kan sies å ha medført noe konflikt. Selv om det ennå gjenstår store areal som egner seg for treslagsskifte, vil fokus være på å få gjenplantet de barskogarealene som blir avvirket. Dette er også i samsvar med sentrale myndigheters ønske om å bruke skogen til å binde mest mulig CO₂.

Siden den samlede mengden av skogsdrift i Sørfold fortsatt er forholdsvis beskjeden og skogsdriften i tillegg i stor grad er fordelt på mange ganske små skogsdrifter, forårsaker skogsdrift liten konflikt med miljøvern- og friluftinteressene.

6.4 Utfordringer

Utfordringene for skogbruket i Sørfold er i første rekke knyttet til følgende faktorer:

- Skogbruket i Norge konkurrerer i det internasjonale markedet. Prisen på virke avhenger derfor av verdensmarkedet. I de seinere år har denne prisen stått nesten stille, mens prisene på alle andre innsatsfaktorer, som drivstoff og arbeidskraft, har økt i takt med resten av samfunnet. Dette fører til dårligere økonomi og lite insitament for både skogeiere og entreprenører til å drive i skogen. Denne utfordringen har vi ingen påvirkning på.
- Sørfold har mange små skogeiendommer, der skogen er av liten økonomisk betydning for eieren. Eiendommene eies ofte av flere eiere, slik at beslutninger for hva som skal gjøres i skogen vanskelig gjøres. Få skogeiere driver i egen skog.
- Et dårlig utbygd skogsveinett. Det mangler spesielt skikkelige bilveier/basveier, som dekker større skogareal og kan gi rasjonell drift av skogen. Det er også stor mangel på skikkelige velteplasser ved hovedveiene. Kommunen mangler hovedplan for skogsveier.
- Manglende registrering av skogressursene. Det ble foretatt en skogregistrering i kommunen på begynnelsen av 1990-tallet, som ikke er oppdatert. Registreringen er ikke fullstendig, og mangler dessuten samletall for hele kommunen. Databasen som

ble brukt til å konstruere kart, er slettet. Det er altså ingen forbindelse mellom kart og registrerte tall for den enkelte eiendom.

- Det er ikke foretatt miljøregistreringer i skogen i kommunen. Dette sammen med manglende ressurskartlegging kan sette en stopper for drift av skogen.
- Oppfølging av foryngelsesplikten etter avvirkning.
- Oppfølging av skogreisningsfeltene med ungskogpleie og tynning.
- Kompetanseoppbygging hos skogeierne.
- Behov for økt dialog med skogeierne.

Følgende faktorer er en styrke for skogbruket i Sørfold:

- Lokal trebrukende industri og foredlingsvirksomhet:
 - Elkem Salten AS har behov for inntil 100 000 m³ virke pr. år. Dette vil si at en har lokal avsetning på massevirke fra barskoghogst og noe lauvtrevirke.
 - Siso Vekst AS er en vekstbedrift som foredler lokalt lauvtrevirke til ved.
- To dypvannskaier, der virke kan fraktes ut (tømmer til sagbruk) og inn til industri.
- Lokale entreprenører som kan gjennomføre hogst og andre skogtiltak i henhold til standarder.

I tillegg vil ei ny tømmerkai ved Elkem Salten med fortrinnsrett for skogeierne i Salten, bety at skogeierne vil ha større netto ved drift av skogen sin, ettersom store deler av avvirkningen av barskog kan gå til sagbruksindustrien.

6.5 Målsettinger for perioden 2021 – 2024

Sørfold kommune ønsker å bidra til å:

- sørge for rask reetablering av skog etter hogst med treslag som gir høy kvalitet og produksjon
- øke aktiviteten i ungskogpleie/skjermhogst
- øke avvirkningen både av bartrevirke og lauvtrevirke
- sørge for økt aktivitet på bygging og oppgradering av skogsveier
- arbeide for nyplanting av skog som gir høy kvalitet og produksjon

Bruken av NMSK-midlene skal bidra til å utvikle en lønnsom og bærekraftig skogbruksnæring i kommunen, og samtidig løse utfordringer i forhold til allmennhet, friluftsliv, landskap, klima og miljø.

- Etter hogst skal det etableres ny skog med tilnærmet samme produksjon og kvalitet

- I plantefeltene skal det ryddes for å gi optimal utvikling for kulturskogen
- Stimulering til tynning når tiltaket ikke medfører redusert verdiproduksjon på lengre sikt
- Støtte fellestiltak som fører til økt verdiskaping og økt lokal foredling av skogsvirke
- Bidra gjennom planlegging til økt utbygging av et skogsveinett som gir transportgevinst for salgbart virke de første 10 år

6.6 Prioriteringer

6.6.1 Skogkultur.

Tildelte midler vil bli brukt etter følgende prioritering:

- **Planting av ny skog etter hogst etter hogst av gran**
Sikre etablering av ny skog raskest mulig og senest 3 år etter hogst, slik at markas produksjonspotensial opprettholdes, både volum- og kvalitetsmessig. Dette ansvaret følger av skogbrukslovens § 6 og forskrift om bærekraftig skogbruk, §§ 6 - 8. Tiltaket bidrar også til karbonbinding.

Det kan innvilges tilskudd med inntil 50 % av godkjente kostnader.

For suppleringsplanting kan det innvilges tilskudd på inntil 100 % både for tidligere barskogareal og skogreisingsareal. Plantingen skal godkjennes på forhånd.



Figur 95: Nyplanting etter hogst. Foto av Gerd Bente Jakobsen

➤ **Treslagsskifte**

Både fra et næringsperspektiv og et klimaperspektiv er det viktig med fortsatt treslagsskifte på mange eiendommer. Treslagsskifte har foregått i over 100 år i Sørfold, og målinger viser at produksjonen øker 5-10 ganger pr. dekar ved skifte fra lauv til barskog. Dette forholdet gjelder også karbonbinding i skog over og under bakken. Ofte er det skogeiere med store lauvskogarealer som planmessig planter til et årlig areal med gran. Selv om Sørfold har forholdsvis store gjenstående arealer som egner seg for skogreising, er fokus på oppfølging av eksisterende plantefelt.

For treslagsskifte med utenlandske treslag må tiltaket godkjennes av Statsforvalteren i Nordland, jfr. forskrift om utsetting av utenlandske treslag etter Naturmangfoldloven. Vi har svært liten bruk av utenlandske treslag ved treslagsskifte i Sørfold. En slik godkjenning er også en forutsetning for tilskudd. Nyplanting av tidligere lauvskogareal gis tilskudd på inntil 100 % av godkjente kostnader til plantekjøp og utplanting.

Alle tilskudd må være innen rammen for budsjett.

➤ **Ungskogpleie**

Ungskogpleie er viktig for å oppnå økt produksjon, bedre virkeskvalitet og høyere karbonbinding. Av erfaring er det nokså beskjeden aktivitet med unngskogpleie fra grunneierne side, og det er derfor viktig at en har tilgang på arbeidskraft som har tilknytning til skogbruk. Kommunen bør bla. drive målrettet kursvirksomhet for å få ungdommer til å utføre unngskogpleie.

Ved prioritering av områder må det legges vekt på behovet for tiltak, og større felt framfor mindre felt. Skogreisingsfelt må gå framom naturskog. Det kan også prioriteres avstandsregulering i lauvskog, spesielt i områder med gode vekstforhold for produksjon av kvalitetsvirke av lauv, og i tilknytning til jordbruksareal og nær tettsteder.

Tilskudd kan innvilges med inntil 80 % av godkjente kostnader:

- Rydding/avstandsregulering: Maks tilskudd 800 kr/dekar
- Hogst av lauvtreskjerm: Maks tilskudd 650 kr/dekar

➤ **Førstegangstynning**

I likhet med unngskogpleie, er det begrenset aktivitet av grunneieren med førstegangstynning i skogplantefelt. Det vil være en oppgave for kommunen å drive informasjon og oppsøkende virksomhet, for å legge til rette for kvalitetsfremmende tiltak som førstegangstynning.

Tilskudd kan innvilges med inntil kr 100,-/m³, maks. tilskudd 300 kr/dekar. Arbeidet skal godkjennes, og tiltaket må være innenfor rammen av budsjettet.

Driftsopplegg og driftstekniske forhold vurderes i forbindelse med fastsetting av tilskuddssats.

6.6.2 Andre næringstiltak i skogbruket

Det kan gis tilskudd til tiltak, fellestiltak og prosjekter som bidrar til å utvikle skogbruket i en kommune eller region. Aktuelle tiltak er prosjekter som har som mål å øke den lokale ressursutnyttelsen og verdiskapinga fra skogen.

Prioritering:

- Tiltak som legger til rette for økt hogst og skogskjøtsel
- Tiltak som fokuserer på hele verdikjeden for å øke lokal verdiskaping
- Kursstøtte: praktiske skogkurs mm

Inntil 50% tilskudd av godkjent kostnad. Skal forhåndsgodkjennes av kommunen.



Figur 106: Aktivt Skogbrukskurs 2020. Foto av Gerd Bente Jakobsen

6.6.3 Miljøtiltak i skog

- Dekning av merkostnader eller tap ved å gjennomføre skjøtseltiltak for å ivareta og utvikle miljøverdier.
- Dekning av tap knytta til langsiktig bevaring av spesielle miljøverdier ved å avstå fra hogst, veibygging eller legge om skogsdrifta.

Merkostnader dekkes etter søknad. Miljøverdiene skal være dokumentert etter PEFC-standard eller lignende. Kommunen kan gjennom avtale med tiltakshaver fastsette plikter og restriksjoner som forutsetning for tilskuddet. Slike avtaler vil normalt ha 10 års varighet.

6.6.4 Skogsveibygging

- **Tilskudd til skogsveier, avkjørsler og velteplasser**

Tilskuddsordningen forvaltes fra 01.01.2020 av kommunene.

Skogsveier med godkjente byggetillatelse kan innvilges tilskudd til bygging, etter saksbehandling og prioritering av kommunen.

- Inntil 60 % tilskudd til traktorvei kl. 7

- Inntil 70 % tilskudd til skogsbilvei kl. 3, 4 og 5.
- Inntil 70% tilskudd til avkjørsler/tømmeropplastingsplasser ved offentlig vei, velteplasser

Utbetaling av tilskudd foretas når det foreligger et veiregnskap med dokumentasjon av byggekostnader, som er godkjent av kommunen.

Prioritering:

- Bilveier, men også tunge traktorveier som skal fungere som atkomst- og basveier.
- Avkjørsler/tømmeropplastingsplasser ved offentlig veg, velteplasser.
- Veianlegg som utløser størst mulig verdiskaping de nærmeste 10 år og der produksjonsgrunnlaget skal opprettholdes på lang sikt.
- Veier som gir en helhetsløsning for skogområdet, uten unødig hensyn til eiendomsgrensene.

Vilkår:

Tiltakshaver plikter å følge vilkår nedfelt i vedtaket om byggetillatelse, som hogstmengde, skogkultur og vedlikehold. Dersom dette ikke etterfølges, kan tilskuddet kreves tilbakebetalt.



Figur 17: Lastbærer i sving i Ånsvik. Foto av Gerd Bente Jakobsen

6.6.5 Drift med taubane, lang transport og vekslende driftssystem

Tilskuddsordningen forvaltes fra 01.01. 2020 av kommunene.

➤ **Vanskelig terreng**

Det kan gis tilskudd til drift i vanskelig terreng der terrenget er for vanskelig eller for bratt for skogsdrift med skogskjøretøy.

For drift med taubane kan det gis tilskudd med inntil kr. 120,- per m³.

➤ **Lang transport**

Det kan gis tilskudd til lang tømmertransport der avstanden fra tømmerdriften til bilveg er lang, og der ressursgrunnlaget i vegens nedslagsfelt er for svakt til å bygge bilveg. Transport på traktorvei bygget med statstilskudd regnes ikke som terrengtransport i denne sammenheng.

- For terrengtransport over 1,5 km kan det gis inntil kr. 40,- pr m³.

➤ **Tilskudd til vekslende driftssystemer**

Det kan gis tilskudd for drifter der det som følge av vanskelige terrengforhold må benyttes vekslende driftssystemer. Mellomlagring i skogen for senere framkjøring når tele-/snøforhold tillater det, er et eksempel på vekslende driftssystem. Det kan ikke gis tilskudd dersom skogsdriften ødelegger ressursgrunnlaget for utbygging av et rasjonelt vegnett.

- For vekslende driftssystemer kan det innvilges inntil kr. 35,- per m³.

➤ **Driftsulempestilskudd i vanskelig terreng**

For å unngå at større eller mindre partier med hogstmoden skog blir stående igjen i bratt terreng fordi hogstmaskinen ikke når fram innføres en ny ordning.

Manuell felling/frikapping og innvinsjing mot hogstmaskin.

- Det kan innvilges inntil 50 % tilskudd og maks kr. 50,- per m³.

➤ **Tilskudd til alternative transportløsninger**

En ordning for at det skal være mulig å ta ut hogstmoden skog der driftskostnadene blir særlig høye, f.eks. områder der sjøtransport eller fløting er eneste alternativ.

Tilskudd regnes av merkostnader i forhold til ordinær skogsdrift.

- Det kan innvilges inntil 75% tilskudd og maks kr. 100,- per m³.

6.7 Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer

Tilskuddsordningen forvaltes av Statsforvalteren i Nordland og framgår av «Regionalt skog- og klimaprogram».

Omfattes av "Forskrift om tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer"

Formålet er å stimulere til næringsmessig utnytting av skog- og utmarksressursene på kort og lang sikt, og slik at biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.

Tilskuddsordningen omfatter innsamling av skog- og miljødata for utarbeiding av skogbruksplaner og ressuroversikter på eiendomsnivå. Det kan også innvilges tilskudd til forprosjekter som skal avklare grunnlaget for og omfanget av skogbruksplanlegging.

Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer i Sørfold har ikke kommet opp på Statsforvalteren prioriteringsliste ennå.

6.8 Saksbehandlingsregler for de kommunale NMSK-midlene

Søknader om tilskudd som forvaltes av kommunen behandles fortløpende så lenge det er ubrukte midler. Normalt tildeles ny ramme i februar, og siste frist for innsending av søknader er medio november.

Det søkes på fastsatt søknadsskjema fra Statens Landbruksforvaltning i ØKS. Kommunen har arkivansvar og alle søknader og vedlegg sendes Sørfold kommune pr. post / epost eller i Altinn.

For utbetaling av tilskuddsmidler skal det framlegges regnskapssammendrag der oversikt over egeninnsats er inkludert, og så langt dette er mulig, skal kommunen foreta stedlig kontroll av tiltaket.

Vedtak om innvilget / avslått søknad og utbetaling av tilskudd fattes av Sørfold kommune med hjemmel i forskrift og delegasjon til skogbruksansvarlig. Søker orienteres om klagerett og regler for utbetaling av tilskudd.

Behandling og utbetaling av skogfond og statstilskudd foretas i ØKS – Statens Landbruksforvaltning.